

प्रशासकीय अदालत

इजलास

श्री डिल्लीराज धिमिरे अध्यक्ष

श्री रीता मैनाली सदस्य

श्री कृष्णप्रसाद पौडेल सदस्य

फैसला

सम्बत् २०७६ सालको पु.वे.नं १३/७

मुद्दा: विभागीय सजाय ।

कैलाली जिल्ला नारायणपुर गा.वि.स. वडा नं. २ वेलुवाबोझीको परिवर्तित ऐ.	पुनरावेदक
जिल्ला टिकापुर नगरपालिका वडा नं. ६ वस्ते ठगुराम चौधरी	

विरुद्ध

दार्चुला जिल्ला अदालत	विपक्षी
-----------------------------	---------

निजामती सेवा ऐन, २०४९ को दफा ६९ को उपदफा (१) तथा प्रशासकीय अदालत नियमावली, २०५१ वमोजिम यस अदालतमा दायर भएको प्रस्तुत मुद्दाको संक्षिप्त तथ्य र निर्णय यस प्रकार छ:

यस अदालतमा कार्यालय सहयोगी (पाँचौ तह) पदमा कार्यरत तपाईं ठगुराम चौधरी मिति २०७४।१०।१८ देखि विदा स्वीकृत नगराई आजसम्म कार्यालयमा अनुपस्थित हुनु भएकोमा तपाईंलाई निजामती सेवा ऐन, २०४९ दफा ६९(१)(छ) वमोजिम सरकारी सेवाको निमित अयोग्य नठहरिने गरी सेवाबाट हटाउने गरी किन कारबाही नगर्ने हो ? कारबाही नगर्नु पर्ने मनासिव कारण भए ऐ ऐनको दफा ६६ वमोजिम उपस्थित हुन तपाईंलाई पत्राचार गरिएकोमा तपाईं आफैले पत्र बुझी उपस्थित हुन नआएकोले तपाईंलाई ऐनको दफा ६७ को प्रयोजनार्थ १५ दिन भित्र निजामती सेवा ऐन, २०४९ को दफा ६९(१)(छ) वमोजिम तपाईंलाई सेवाबाट हटाउनु भन्ने मनासिव कारण सहितको व्यहोरा खुलाई स्पष्टीकरण सहित उपस्थित हुन यो सूचना प्रकाशित गरिएको छ । अन्यथा पछि कानून वमोजिम भइ जाने व्यहोरा समेत जानकारी गराइन्छ भन्ने समेत व्यहोराको मिति २०७४।४।२९ मा पुनरावेदकका नाममा प्रकाशित गरिएको सूचना ।

यस अदालतमा श्रेणी विहीन कार्यालय सहयोगी पक्षमा कार्यरत तपाईं ठगगुराम चौधरी मिति २०७४। १०। १८ गते देखि हाल सम्म यस अदालतमा विदा स्वीकृत नगराई लगातार १० (नब्बे) दिन भन्दा बढि अनुपस्थित रहनु भएकोले तपाईलाई निजामती सेवा ऐन, २०४९ को दफा ६१(१)(छ) वमोजिम किन कारवाही नगर्ने ? कारवाही नगर्नु पर्ने कुनै मनासिब कारण भए यो पत्र प्राप्त भएको मितिले वाटोको म्याद बाहेक ३ (तीन) दिनभित्र यस अदालतमा उपस्थित भई आफ्नो कारण सहितको स्पष्टीकरण पेश गर्नु होला उपस्थित हुन नआएमा निजामती सेवा ऐन, २०४९ को दफा ६१ (१)(छ) वमोजिम सेवावाट हटाउन सकिने भन्ने समेत व्यहोराको मिति २०७५। २। २ मा दार्चुला जिल्ला अदालतबाट पुनरावेदकलाई स्पष्टीकरण पेश गर्ने समेत व्यहोराको पत्र ।

यसमा यस अदालतका कार्यालय सहयोगी ठगगुराम चौधरी मिति २०७४। १०। १८ देखि विदा स्वीकृत नगराई निजामती सेवा ऐन, २०४९ को दफा ६१(१)(छ) मा उल्लिखित अवधि १० दिन भन्दा बढी समय अदालतमा अनुपस्थित रही आएकोमा निज कार्यालय सहयोगी ठगगुराम चौधरीलाई निजामती सेवा ऐन, २०४९ को दफा ६१(१)(छ) वमोजिम किन कारवाही नगर्नु पर्ने हो ? वाटोको म्याद बाहेक ३ दिनभित्र स्पष्टीकरण पेश गर्ने भनी हुलाक मार्फत पत्राचार गरी सफाईको मौका दिईएकोमा सो स्पष्टीकरणको पत्र च.न. ४७९ मिति २०७५। २। २ गते बुझेपनि कुनै सफाई नदिई उक्त पत्रलाई समेत बेवास्ता गरी बसेको देखिन्छ । कार्यालय सहयोगी ठगगुराम चौधरीलाई निजामती सेवा ऐनको दफा ६६ को प्रयोजनार्थ पुनः मिति २०७५। ४। २९ मा अन्नपूर्ण राष्ट्रिय दैनिकमा निज ठगगुराम चौधरीको तीनपुस्ते नाम र स्थायी ठेगाना समेत उल्लेख गरी सेवावाट हटाउनु नपर्ने मनासिब कारण सहितको व्यहोरा खुलाई स्पष्टीकरण सहित उपस्थित हुन १५ दिने सूचना प्रकाशित गरी सफाईको मौका दिईएकोमा निजले सफाईको सो अवसर समेतलाई उपयोग नगरी सम्पर्क विहीन रहेकाले निज ठगगुराम चौधरीलाई निजामती सेवा ऐन, २०४९ को दफा ६१(१)(छ) वमोजिम भविष्यमा सरकारी सेवाको निमित्त अयोग्य नठहरिने गरी सेवावाट हटाउन मनासिब हुने हुँदा निजामती सेवा नियमावली, २०५० को नियम १११ को प्रयोजनार्थ सो सजाय प्रस्ताव गरी सम्मानित सर्वोच्च अदालत मार्फत श्री लोक सेवा आयोगमा पठाउने भन्ने समेत व्यहोराको दार्चुला जिल्ला अदालतको टिप्पणी आदेश ।

दार्चुला जिल्ला अदालतमा कार्यरत कार्यालय सहयोगी (श्रेणी विहिन) ठगगुराम चौधरीलाई निजामती सेवा ऐन, २०४९ को दफा ६१ को उपदफा (१) को खण्ड (छ) को कसूरमा सोही ऐनको दफा ५९ को खण्ड (ख) को देहाय (१) वमोजिम भविष्यमा सरकारी सेवाको निमित्त अयोग्य नठहरिने गरी सेवावाट हटाउने विभागीय सजाय गर्न सोही ऐनको दफा ६८ वमोजिम यस आयोगको परामर्श माग भई आएकोमा प्राप्त पत्रसाथ संलग्न कागजातहरु अध्ययन गर्दा देहाय वमोजिमको प्रकृया पूरा भएको नदेखिएकाले सो सम्बन्धमा आवश्यक प्रकृया पूरा भई आएका बखत परामर्श सम्बन्धी कारवाही अगाडि बढाइने भन्ने समेत व्यहोराको मिति २०७६। ०३। १२ को लोक सेवा आयोगको परामर्श सम्बन्धी पत्र ।

मिति २०७६। २। २४ को निर्णयानुसार त्यस अदालतका कार्यालय सहयोगी ठगगुराम चौधरीलाई भविष्यमा सरकारी सेवाको निमित्त अयोग्य नठहरिने गरी सेवावाट हटाउने विभागीय सजायको लागि सोही ऐनको दफा ६८ वमोजिम लोक सेवा अयोग्यमा परामर्श माग गरिएकोमा

उक्त आयोगले "निजामती सेवा ऐन, २०४९ को दफा ६६ र ६७ वमोजिम सफाई र स्पष्टीकरण माग गर्दा निजामती सेवा नियमावली, २०५० को नियम ११० वमोजिमको कार्यविधि पूरा गरेको नदेखिएको साथै लोक सेवा आयोग नियमावली, २०६७ को नियम ३७ को उपनियम (१) सँग सम्बन्धित अनुसूची-६ फाराम संलग्न गरेको नदेखिएको" भनी फायल फिर्ता पठाएको हुँदा उक्त प्रक्रिया पुरा गरी सहमतिको लागि पुनः फायल प्राप्त भएमा लोक सेवा आयोग पठाइने छ भन्ने समेत व्यहोराको मिति २०७६। ३। १३ मा सर्वोच्च अदालतले दार्चुला जिल्ला अदालतलाई लेखेको पत्र ।

मिति २०७४। १०। १८ देखि विदा स्वीकृत नगराई आफू कार्यरत दार्चुला जिल्ला अदालतमा अनुपस्थित रहनु भएकोमा तपाईलाई निजामती सेवा ऐन, २०४९ को दफा ६६ ले निर्देश गरे अनुरूप निजामती सेवा नियमावली, २०५० को नियम ११०(क) वमोजिम १५ दिनको समय दिई स्पष्टीकरण पेश गर्ने गरी सफाईको मौका दिइएकोमा तपाइले सो समयावधि भित्र स्पष्टीकरण पेश नगरी अदालतबाट दिईएको सफाई पेश गर्ने मौका समेतलाई बेवास्ता गरी बसेकाले तपाईलाई मिति २०७५। १२। १३ गतेको निर्णय अनुसार भविष्यमा सरकारी सेवाको निमित्त अयोग्य नठहरिने गरी सेवाबाट हटाउन विशेष सजाय प्रस्ताव भएको व्यहोरा जानकारी गराईन्छ । तपाई निजामती सेवामा कार्यरत निजामती कर्मचारी हुँदा हुँदै तपाइले आफ्नो पदको जिम्मेवारी बेवास्ता गरी निजामती सेवा ऐन, २०४९ को दफा ६१(१)(छ) मा उल्लिखित कसूर गर्नु भएको र यस अदालतबाट दिईएको सफाईको मौका समेत प्रति उदासिन रही निजामती सेवा ऐन, २०४९ को दफा ६७ मा रहेको कानूनी व्यवस्था तथा निजामती सेवा नियमावली, २०५० को नियम ११०(ख) वमोजिम मिति २०७६। ३। १६ को निर्णय अनुसार तपाईलाई ३० दिनको समय दिइएको छ । तपाई मिति २०७४। १०। १८ बाट विदा स्वीकृत नगराई हालसम्म सम्पर्कविहिन रही निजामती सेवा ऐन, २०४९ को दफा ६१(१)(छ) मा उल्लिखित कसूर गर्नु भएकोले तपाईलाई प्रस्तावित भविष्यका लागि सरकारी सेवाको निमित्त अयोग्य नठहरिने गरी सेवाबाट हटाउने विशेष सजाय किन नगर्नु पर्ने हो ? उक्त प्रस्तावित सजाय नगर्नु पर्ने कुनै आधार र कारण भए प्रस्तुत स्पष्टीकरण पेश गर्ने पत्र तपाईका नाउंमा तामेल भए वा तपाईको घरदेलामा टौस भएको मितिले वाटाको म्याद बाहिक ३० दिनभित्र आफ्नो भएको व्यहोराको स्पष्टीकरण पेश गर्नु होला । अन्यथा कानून वमोजिम हुनेछ भन्ने समेत व्यहोराको मिति २०७६। ३। १६ मा पुनरावेदकलाई स्पष्टीकरण पेश गर्ने सम्बन्धमा लेखेको दार्चुला जिल्ला अदालतको पत्र ।

यसमा सर्वोच्च अदालत (आन्तरिक तथा जिल्ला प्रशासन शाखा) को च.नं. १०४८, मिति २०७६। ०८। १३ गतेको पत्रबाट माग भए वमोजिम दार्चुला जिल्ला अदालतका कार्यालय सहयोगी (श्रेणी विहीन, पौँचौ तह) ठग्गुराम चौधरी (क.स.नं. १८९। १५७) लाई निजामती सेवा ऐन, २०४९ को दफा ६१ (१) को खण्ड (छ) को कसूरमा सोही ऐनको दफा ५९ को खण्ड (ख) को देहाय (१) वमोजिम भविष्यमा सरकारी सेवाको निमित्त अयोग्य नठहरिने गरी सेवाबाट हटाउने विभागीय सजाय गर्न परामर्श दिने र निजामती सेवा नियमावली, २०५० को नियम ११२ को उपनियम (५) वमोजिम तोकिएको अवधिभित्र विभागीय सजायको कारवाही सम्पन्न गरी सोको जानकारी यस आयोगलाई गराउन लेखी पठाउने भन्ने समेत व्यहोराको मिति २०७६। ३। १३ मा लोक सेवा आयोगको परामर्श सहित सङ्कल फाइल फिर्ता पठाइप्पको पत्र ।

यसमा यस अदालतका कार्यालय सहयोगी (श्रीणी विहीन, पौचौ तह) ठगुराम चौधरी मिति २०७४।१०।१८ देखि विदा स्वीकृत नगराई निजामती सेवा ऐन, २०४९ को दफा ६१(१)(छ) मा उल्लिखित अवधि १० दिन भन्दा बढी समय अदालतमा अनुपस्थित रही आएकोमा निज कार्यालय सहयोगी ठगुराम चौधरीलाई निजामती सेवा ऐन, २०४९ को दफा ६१(१)(छ) वमोजिमको कसूरमा किन कारवाही नहुनु पने हो ? बाटाको म्याद बाहेक ३ दिनभित्र स्पष्टीकरण पेश गर्ने भनी हुलाक मार्फत पत्राचार गरी सफाईको मौका दिईएकोमा सो स्पष्टीकरणको पत्र बुझेपनि कुनै सफाई नदिई उत्त पत्रलाई समेत बेबास्ता गरी बसेको देखियो । सो पञ्चात कार्यालय सहयोगी ठगुराम चौधरीलाई निजामती सेवा ऐनको दफा ६६ तथा निजामती सेवा नियमावली, २०५० को नियम ११०(क) को प्रयोजनार्थ पुनः मिति २०७५।४।२९ मा अन्नपूर्ण राष्ट्रिय दैनिकमा निज ठगुराम चौधरीको तिनपुस्ते नाम र स्थायी ठेगाना समेत उल्लेख गरी सेवाबाट हटाउनु नपर्ने मनासिव कारण सहितको व्यहोरा खुलाई स्पष्टीकरण सहित उपस्थित हुन १५ दिने सूचना प्रकाशित गरी सफाईको मौका दिईयो । तर निजले सफाईको सो अवसर समेतलाई उपयोग नगरी सम्पर्क विहिन भई लगातार यस अदालतमा अनुपस्थित भई रहेको पाइयो । निज ठगुराम चौधरीलाई निजामती सेवा नियमावली, २०५० को नियम ११०(ख) वमोजिम स्पष्टीकरण पेश गर्ने मिति २०७६।३।१६ को निर्णयानुसार पुनः ३० दिनको समय दिईएकोमा सो स्पष्टीकरण तथा सफाई पेश नगरी अदालतले पठाएको पत्रहरुलाई बेबास्ता गरी बसेको पाइयो । यस स्थितिमा निज कार्यालय सहयोगी ठगुराम चौधरीलाई निजामती सेवा ऐन, २०४९ को दफा ६१(१)(छ) वमोजिमको कसूरमा ऐ.ऐनको दफा ५९(ख)(१) वमोजिम भविष्यमा सरकारी सेवाको निमित्त अयोग्य नठहरिने गरी सेवाबाट हटाउने सजाय प्रस्ताव गरी ऐ. ऐनको दफा ६८ तथा ऐ. नियमावलीको नियम १११ वमोजिम सर्वोच्च अदालत मार्फत लोक सेवा आयोगको परामर्श लिने भन्ने यस अदालतको निर्णय सहित सर्वोच्च अदालत मार्फत लोक सेवा आयोगको परामर्श माग गरिएकोमा सर्वोच्च अदालतको च.नं. १२५३ मिति २०७६।९।१५ गतेको पत्रबाट निज कार्यालय सहयोगी ठगुराम चौधरीलाई विभागीय कारवाही गर्न सकिने व्यहोराको लोक सेवा आयोगको च.नं. १०९ मिति २०७६।९।१३ निर्णय नं. १०४/०७६-०७७/२०७६-९-१० को परामर्श सहितको फाईल प्राप्त भएको अवस्था छ । निज कार्यालय सहयोगी ठगुराम चौधरी मिति २०७४।१०।१८ देखि विदा स्वीकृत नगराई लगातार यस अदालतमा अनुपस्थित रहेदा निजलाई यस अदालतबाट स्पष्टीकरण पेश गर्ने पटक पटक पत्राचार गरिएको हो तर निजले स्पष्टीकरण पेश गर्न यस अदालतमा नआएको, सो पञ्चात राष्ट्रिय दैनिक मार्फत निजलाई स्पष्टीकरण पेश गर्न १५ दिने सूचना दिईएकोमा पनि कार्यालयमा उपस्थित भै स्पष्टीकरण पेश हुन आएको पाइएन । सो बाहेक कार्यालयका तर्फबाट निजलाई फोन सम्पर्क र कैलाली जिल्ला अदालत मार्फत पनि उपस्थित गराउन सम्पर्क र पत्राचार हुँदा समेत निजले अदालतमा उपस्थित भै अनुपस्थित हुनुको कारण सम्बन्धमा स्पष्टीकरण पेश गरेको नदेखिदा तथा लोक सेवा आयोगबाट सफाईको मौका दिने सम्बन्धमा उचित प्रकृया र कार्यविधि पूरा नभएको भनी फाइल फिर्ता पठाए पञ्चात पनि निजलाई निजामती सेवा नियमावली, २०५० को नियम ११०(ख) वमोजिम ३० दिनभित्र स्पष्टीकरण पेश गर्ने भनी मिति २०७६।३।१६ को निर्णयानुसार पत्राचार गरिए पनि निजले सो पत्र आफै बुझेर पनि अनुपस्थित रही स्पष्टीकरण पेश हुन आएको देखिएन । यसरी कार्यालय सहयोगी ठगुराम चौधरी पटक पटक कार्यालयमा

~~अनुपस्थित हुनुको कारण बोरे सफाई पेश गर्ने अक्सर पटक पटक प्रदान गरिएकोमा समेत निज अनुपस्थित रही सोप्रति उदासिन रहेवाट निजलाई निजामती सेवा ऐन, २०४९ र नियमावली, २०५० बमोजिम विभागीय कारबाही गरी सेवावाट हटाउनु पर्ने देखियो ।~~

अतः माथि विवेचित आधार र कारणवाट निज ठगुराम चौधरीको सेवालाई निरन्तरता दिन सकिने स्थिति नरहेको, लोक सेवा आयोगवाट विभागीय सजाय गर्ने सम्बन्धमा परामर्श समेत प्राप्त भएको सन्दर्भमा निज कार्यालय सहयोगी ठगुराम चौधरीलाई विभागीय सजाय स्वरूप निजामती सेवा ऐन, २०४९ को दफा ५९ (ख) (१) बमोजिम भविष्यमा सरकारी सेवाको निमित्त अयोग्य नठहरिने गरी सेवावाट हटाउने सम्बन्धमा निज ठगुराम चौधरी यस अदालतमा विदा स्वीकृत नगराई ९० (नब्बे) दिन भन्दा बढी लगातार अनुपस्थित रही निजामती सेवा ऐन, २०४९ को दफा ६१(१) (छ) विपरित कार्य गरेकोले नब्बे दिन पुरा भएको भोलीपल्ट अर्थात मिति २०७५ । १। १९ देखि लागू हुने गरी निजामती सेवा नियमावली, २०५० को नियम ११२(१) बमोजिम भविष्यमा सरकारी सेवाको निमित्त अयोग्य नठहरिने गरी सेवावाट हटाउने निर्णय गरियो । उक्त निर्णयमा चित नवुक्षे निजामती सेवा नियमावली, २०५० को नियम ११४(घ) बमोजिम प्रशासकीय अदालत काठमाडौंमा पुनरावेदन गर्नु भनी प्रस्तुत निर्णयको प्रतिलिपि सहित निज ठगुराम चौधरीलाई ३५ दिने पुनरावेदनको म्याद दिनु भन्ने समेत व्यहोराको मिति २०७६ । ९। १८ को दार्चुला जिल्ला अदालतका माननीय न्यायाधीशले गरेको विभागीय सजायको निर्णय आदेश ।

म पुनरावेदक २४ वर्षदेखि अदालतमा कार्यालय सहयोगीको पदमा नियुक्ति भई निरन्तर कार्यरत रहेको थिए । मिति २०७४ । १०। १८ भन्दा अगाडि देखि नै मेरी श्रीमती शत्रु विरामी भई उपचारमा लाग्नु परेको भई अदालत समक्ष विदा स्वीकृत गराउन जान सक्ने अवस्था थिएन । श्रीमतीको उपचारको लागि व्यस्त हुनु परेकोले विदा स्वीकृतिको लागि असमर्थ भएको हो । मैले कार्यरत कार्यालयको अपमान हुने र अनुशासनहिन हुने कार्य गर्ने उद्देश्यले विदा स्वीकृत नगराएको होइन । कावू बाहिरको परिस्थिति परी सेवाको विषयमा सोच विचार गर्न सक्ने अवस्था नै नभएको हुँदा विदा स्वीकृत गर्न नसकेको हो । मलाई स्पष्टीकरण सोधिएको सम्बन्धमा स्पष्टीकरण पेश गर्ने भन्दा भन्दै श्रीमतीको उपचारमा लागदा लाग्दै उक्त स्पष्टीकरण पेश गर्न नसक्नुको कारण भेरो खराव नियत होइन । मैले सेवारत कार्यालयको अपमान गर्न खोजेको समेत होइन, छैन । म निजामती कर्मचारी कार्यालय सहयोगी थेणी विहिन पाचौ तहको पदमा सेवा गरेको २४ वर्ष पुरा भइसकेको अवस्थामा निवृत्तिभरण उपदान लगायतका कुनै पनि सुविधाका विषयमा केही उल्लेख नगरी मलाई विभागीय कारबाही गरी सेवावाट हटाउने गरी मिति २०७६ । ९। १८ को निर्णय मिलेको छैन । लामो समयसम्म सेवा गरी निवृत्तिभरण पाउने अवस्था भई सकेको हुँदा हुँदै निवृत्तिभरण समेतका विषयमा कुनै कुरा नबोली गरेको निर्णय न्यायसंगत एवं व्यवहारिक समेत छैन । अतः म पुनरावेदकले नियतबस विदा स्वीकृत नगराई घरमा बसेको नभई कावू बाहिरको परिस्थिति परेको भई स्पष्टीकरण समेत पेश गर्न नसकेको हुँदा सोही मात्र आधारमा सेवावाट हटाउने र म पुनरावेदकले २४ वर्ष सम्म सेवा गरी प्राप्त गरेको निवृत्तिभरणको विषयमा केही उल्लेख नगरी मिति २०७६ । ९। १८ गते दार्चुला जिल्ला अदालतवाट भएको निर्णय मेरो हकमा न्यायोचित नभएको हुँदा सो निर्णय बदर गरी मलाई सेवामा

~~H~~

पुर्ववाहाली गर्नु गराउनु भनी आदेश गरी पाउँ भन्ने समेत व्यहोराको मिति २०७६।१२।२ मा
यस अदालतमा दायर भएको पुनरावेदन पत्र ।

यसमा पुनरावेदकले कावू वाहिरको परिस्थिति परी सफाई/ स्पष्टीकरण पेश गर्न नसकेको
अवस्थामा निजलाई भविष्यमा सरकारी सेवाको निमित्त अयोग्य नठहरिने गरी सेवावाट हटाउने
गरी भएको निर्णय कानूनसम्मत नभएको भनी लिएको जिकिर न्यायको रोहमा विचारणीय
देखिएकोले विपक्षीलाई विशेष सरकारी वकील कार्यालय मार्फत लिखित प्रतिवाद सहित उपस्थित
हुन भनी प्रशासकीय अदालत नियमावली, २०७७ को नियम ८(३) बमोजिम झिकाई आएपछि
वा अवधि नाघेपछि नियमानुसार पेश गर्नु भन्ने समेत व्यहोराको मिति २०७७।९।२० मा यस
अदालतबाट भएको आदेश ।

यस अदालतमा तत्कालीन अवस्थामा स्थायी कर्मचारीको रूपमा रहेका निज पुनरावेदक
मिति २०७४।१०।१८ देखि विदा स्वीकृत नगराई लगातार यस अदालतमा अनुपस्थित रहेदा
निजलाई यस अदालतबाट स्पष्टीकरण पेश गर्न पटक पटक पत्राचार गरिएकोमा निज स्पष्टीकरण
पेश गर्न यस अदालतमा उपस्थित नभई सो पञ्चात राष्ट्रिय दैनिक पत्रिका मार्फत पनि निजलाई
स्पष्टीकरण पेश गर्न १५ दिने सूचना दिइएकोमा पनि कार्यालयमा उपस्थित भै स्पष्टीकरण पेश
गरेका थिएनन् । सो बाहेक कार्यालयका तर्फबाट निजलाई कैलाली जिल्ला अदालत मार्फत पनि
उपस्थित गराउन पत्राचार हुँदा समेत निज पुनरावेदकले अदालतमा उपस्थित भै अनुपस्थित हुनुको
कारण सम्बन्धमा स्पष्टीकरण पेश गर्नु भएको थिएन । लोक सेवा आयोगबाट सफाईको मौका
दिने सम्बन्धमा उचित प्रकृया र कार्यविधि पूरा नभएको भनी फाइल फिर्ता पठाए पञ्चात निज
पुनरावेदकलाई निजामती सेवा नियमावली, २०५० को नियम ११०(ख) बमोजिम ३० दिन भित्र
स्पष्टीकरण पेश गर्न भनी मिति २०७६।३।१६ को निर्णयानुसार पत्राचार गरिएकोमा सो पत्र
आफैले बुझ्ने पनि स्पष्टीकरण पेश गर्नु भएको थिएन । यसरी पुनरावेदकलाई पटक पटक
कार्यालयमा अनुपस्थित नहुनुको कारण बारे सफाई पेश गर्ने अवसर पटक पटक प्रदान
गरिएकोमा निज पुनरावेदक सो प्रति उदासिन रहेवाट निजलाई निजामती सेवाका लागि अयोग्य
नठहरिने गरी सेवावाट हटाउन अघि पूरा गर्नु पने प्रकृया पूरा गरी लोक सेवा आयोगबाट समेत
परामर्श प्राप्त गरी निजलाई यस अदालतमा ९० दिन भन्दा बढी विदा स्वीकृत नगराई लगातार
अनुपस्थित रहेवाट निजामती सेवा ऐन, २०४९ को दफा ६१(१)(छ) विपरित कार्य गरेकोले ९०
दिन पुग्ने भोलिपल्ट अर्थात मिति २०७५।१।१९ देखि लागू हुने गरी निजामती सेवा
नियमावली, २०५० को नियम १२१(१) बमोजिम भविष्यमा सरकारी सेवाको लागि अयोग्य
नठहरिने गरी सेवावाट अनुपस्थित रहेका पुनरावेदकलाई राम्पूर्ण प्रकृया पूरा गरी सेवावाट
हटाइएको हुँदा निजको पुनरावेदन जिकिर पुग्न सक्ने होइन, पुनरावेदन जिकिर खारेजभागी छ ।
पुनरावेदकले श्रीमतीको उपचारको क्रममा रहेकाले यस दार्चुला जिल्ला अदालतबाट विदा स्वीकृत
गराउन नसकेको भनी लिएको जिकिर समेत संलग्न कागज र प्रमाणहरू निज पुनरावेदकले यस
अदालतमा तत्काल तहीं अदालतमा अहिले सम्म पेश नगरेबाट अहिलेको समयमा अदालतमा
उपस्थित हुन नसक्ने भएमा सूचना प्रविधिका विभिन्न माध्यमहरूबाट समेत निजले विदा माग गर्न,
स्वीकृत गराउन तथा तहीं अदालतमा जानकारी गराउन सक्नेमा सो जिम्मेवारी र कर्तव्यबाट पनि
विमुख रहेका जस्ता कारणहरूबाट पनि निजलाई भविष्यमा सरकारी सेवाको लागि अयोग्य
नठहरिने गरी यस अदालतबाट लोक सेवा आयोगको परामर्शमा प्रचलित कानूनी प्रकृया अवलम्बन

गरी मिति २०७६।९।१८ मा भएको निर्णय कानून सम्मत रहेकोले पुनरावेदकको पुनरावेदन दावी खारेजभागी छ, खारेज गरी पाउँ भन्ने समेत व्यहोराको मिति २०७७।१।२३ मा दार्चुला जिल्ला अदालतको तर्फबाट प्रस्तुत भएको लिखित प्रतिवाद ।

अदालतको ठहर

नियम बमोजिम दैनिक पेशी सूचीमा चढी इजलास समक्ष पेश हुन आएको प्रस्तुत मुद्दामा पुनरावेदनपत्रमा पुनरावेदकले लिएका जिकिर तथा विपक्षीको तर्फबाट उपस्थित हुनु भएका विशेष सरकारी बकिल कार्यालय काठमाडौंका सहायक न्यायाधिवक्ता संजित गौतमले पुनरावेदक विदा स्वीकृत नगराई ९० दिनभन्दा बढी अदालतमा अनुपस्थित रहनु भएको र मनासिव कारण सहित हाजिर हुन आउन पटक-पटक पत्राचार भएकोमा वेवास्ता गरी अन्नपूर्ण दैनिक पत्रिकामा सूचना प्रकाशन गर्दीसम्म पनि कुनै मतलब नगरेको, लोक सेवा आयोगको निर्देशन अनुसारको काम सम्पन्न गरी परामर्श प्राप्त भए पश्चात् विभागीय कारबाहीको प्रकृया अगाडी बढाउँदासम्म पनि यी पुनरावेदक गैरहाजिर रहेका र विभागीय सजायको प्रस्ताव सहितको सूचना स्वयंले वुझेपनि कुनै जवाफ नदिएको, पुनरावेदकलाई सेवाबाट हटाउन सक्ने अधिकार जिल्ला न्यायाधीशलाई रहेकोले कानूनको रीत पु-याई अधिकारप्राप्त अधिकारीले गरेको विभागीय सजायको निर्णय कानूनसम्मत भएकोले सदर हुनु पर्द्ध भनी गर्नु भएको वहस समेत सुनियो । पुनरावेदकले यस अदालतबाट तोकिएको तोरेख समेत गुजारी वसेको देखिएको प्रस्तुत मुद्दाको मिसिल अध्ययन गरी निर्णय तर्फ विचार गर्दा, पुनरावेदक उपर भएको विभागीय सजायको निर्णय कानून सम्मत भएको छ वा छैन ? उक्त निर्णय बदर हुनुपर्ने हो वा होइन ? भन्ने विषयमा यस अदालतबाट निर्णय दिनुपर्ने देखियो ।

पुनरावेदकले २४ वार्षिक अदालतमा कार्यालय सहयोगीको पदमा स्थायी नियुक्ति भै निरन्तर सेवामा रहेको अवस्थामा मिति ०७४।१०।१८ भन्दा अगाडी देखि श्रीमती विरामी भै उपचारमा लाग्नु परेकोले अदालत समक्ष विदा स्वीकृत गराउन जान असमर्थ भएको हो । कावू वाहिरको परिस्थिति परी सेवाको विषयमा सोच विचार गर्न सक्ने अवस्था नै नभएको हुँदा विदा स्वीकृत गर्न नसकेको हो । अनुशासनहिन भई कार्यालयको अपमान गर्न खोजेको होइन । स्पष्टीकरण सोधिएको सम्बन्धमा स्पष्टीकरण पेश गर्ने भन्दा भन्दै श्रीमतीको उपचारमा नै व्यस्त भई उक्त समय गुञ्जन गएको हो । स्पष्टीकरण पेश नगर्ने मनसाय चाहना होइन । म निजामती कर्मचारीको कार्यालय सहयोगी (थेणी विहीन पौचौ तह) पदमा सेवा गरेको २४ वर्ष पूरा भै सकेको अवस्थामा निवृत्तभरण, उपदान लगायत कुनै पनि सुविधाका विषयमा केही उल्लेख नगरी सेवाबाट हटाउने गरी मिति ०७६।९।१८ मा भएको विभागीय सजायको निर्णय त्रुटीपूर्ण छ । म नियतबश विदा स्वीकृत नगराई घरमा वसेको नभई कावू वाहिरको परिस्थिति परी स्पष्टीकरण समेत पेश गर्न नसकेको हुँदा सोहीमात्र आधारमा सेवाबाट हटाउने निर्णय न्यायोचित नभएको हुँदा बदर गरी मलाई सेवामा पुर्नवहाली गराई पाउँ भन्ने पुनरावेदन माग दावी रहेको देखियो ।

पुनरावेदक मिति २०७४।१०।१८ देखि विदा स्वीकृत नगराई ९० दिनभन्दा बढी अदालतमा अनुपस्थित रहेको, पटक-पटक अनुपस्थित हुनाको मनासिव कारण सहित उपस्थित हुन आउनु भनी पत्राचार गर्दा पनि वेवास्ता गरेको, कैलाली जिल्ला अदालत मार्फत उपस्थित गराउन पत्राचार गर्दा पनि सम्पर्कमा नआएको, विभागीय सजायको प्रयोजनको लागि निजामती सेवा ऐनको

दफा ६६ वमोजिमको सफाई पेश गर्न १५ दिन अन्तपूर्ण दैनिकमा निजको ठेगाना उल्लेख गरी तीनपुस्ते नामावली प्रकाशन गरिएको, विभागीय सजायको प्रस्ताव गरी परामर्शको लागि लोक सेवा आयोगमा फायल पठाइएकोमा विशेष सजाय गर्नको लागि उचित प्रक्रिया र कार्यविधि पुरा नभएको भनी फायल फिर्ता भएपछि मिति २०७६।३।१६ मा पुनः ३० दिने स्पष्टीकरण सोधी पठाइएकोमा निज स्वयंले उक्त पत्र चुइको तर कुनै जवाफ नदिएको देखिन्छ। यसरी अदालतमा अनुस्थित हुनाको कारणबारे पटक पटक जवाफ माग गर्दा उदाशिन भै अदालतमा उपस्थित पनि नहुने र अटेर गरी जवाफ पनि नदिएको हुँदा सेवाबाट हटाउनु अगाडि पूरा गर्नुपर्ने सम्पूर्ण कानूनी प्रक्रिया पूरा गरी लोक सेवा आयोगको परामर्शमा निजामती सेवा ऐन, २०४९ को दफा ६१(१)(छ) विपरितको कार्य गरेकोले ९० दिन पूरा भएको भोलीपल्ट मिति २०७५।१।१९ देखि लागू हुने गरी निजामती सेवा नियमावली, २०५० को नियम ११२(१) वमोजिम भविष्यमा सरकारी सेवाको लागि अयोग्य नठहरिने गरी सेवाबाट हटाउने निर्णय गरिएको हो। पुनरावेदकले श्रीमतीको उपचारमा रहेकोले विदा स्वीकृत गराउन नसकेको भनेता पनि आजको समयमा सूचना प्रविधिका विभिन्न माध्यमहरुको प्रयोग गरी अदालतमा सम्पर्क गर्न विदा माग गर्न नसकिने अवस्था थिएन, तत्काल विदाको माग गर्न नसकेपनि हालसम्म पनि निजले विदा माग गर्ने स्वीकृत गराउने तर्फ कुनै प्रयास नगरेको, श्रीमतीको उपचारमा रहेर स्पष्टीकरण पेश गर्न नसकेको भनी लिएको जिकिर कुनै तथ्य र प्रमाणमा आधारित नभएकोले लोक सेवा आयोगको परामर्शमा प्रचलित कानूनी प्रकृया पूरा गरी निजलाई भविष्यमा सरकारी सेवाको लागि अयोग्य नठहरिने गरी यस अदालतबाट मिति २०७६।९।१८ मा सेवाबाट हटाउने गरी भएको निर्णय कानूनसम्मत रहेकोले पुनरावेदकको दावी खारेजमागी छ, भन्ने समेत दार्चुला जिल्ला अदालतको लिखित प्रतिवाद रहेको देखिन्छ।

कर्मचारी सेवा सम्बन्धी कानून तथा प्रशासकीय न्यायका मान्य सिद्धान्तको दृष्टिबाट राष्ट्र सेवक निजामती कर्मचारी अनुशासित र मर्यादित हुनुपर्ने कुरामा विवाद रहन सक्तैन। अनुशासित र जिम्मेवार कर्मचारी सुशासनको निमित आवश्यक पर्ने लोकतान्त्रिक राज्य व्यवस्थाको आधारभूत गर्त हो। अनुशासित, इमान्दार, सक्षम कर्मचारी प्रशासनबाट नै एकातर्फ राज्यको ऐन, कानून र नीतिको प्रभावकारी कार्यान्वयन हुन सक्छ भने अको तर्फ सेवाग्राहीले समयमा नै सेवा पाउन सक्छन्। कुनै पनि कर्मचारीले सार्वजनिक सेवा वा निजी जीवनमा समेत निश्चित कर्तव्य र दायित्व जिम्मेवारी पूर्वक वहन गरी समाजमा मर्यादित, अनुशासित र नीतिक्वान व्यक्तिको रूपमा प्रस्तुत हुनुपर्दछ भन्ने अपेक्षा राज्यले राखेको हुन्छ। एकातर्फ स्वेच्छाचारी किसिमले कर्मचारी उपर कारबाही गर्न नसकियोस् भनी मनोमानी कारबाही विरुद्ध कर्मचारीको संरक्षण कानूनद्वारा गरिएको हुन्छ भने अको तर्फ कानून वमोजिम तोकिएको कर्तव्य र दायित्व पालना नगर्ने वा कानून प्रतिकूल हुने गरी कार्य गर्ने कर्मचारीलाई सजायको भागीदार बनाएमा नै कर्मचारी प्रशासनमा अनुशासन कायम भै स्वच्छ प्रशासनको विकास हुन्छ भन्ने मान्यता समेत कर्मचारी विधिशास्त्र (Service Jurisprudence) को रहेको देखिन्छ। लोकतान्त्रिक राज्य व्यवस्थामा सरकार, राज्यको शक्ति प्रयोग गर्ने पदाधिकारी, कर्मचारी सबैले संविधानको सर्वोच्चता र विधिको शासनबाट निर्देशित भै कानूनद्वारा तोकिएको काम, कर्तव्य जिम्मेवारीपूर्ण तरिकाले सम्पादन गर्नु पर्ने हुन्छ। राज्यको ऐन, कानून, नीति नियम लागू गर्ने कर्तव्य भएका कर्मचारीले आचरणगत नियमहरु पालना नगरी इच्छा लागे कार्यालयमा उपस्थित हुने इच्छा नलागे विदा समेत नलिइ

आफूखुरी वस्ते किसिमको आवरण गर्न पुगे भने सेवाग्राहीको सेवा पाउने अधिकार कुण्ठित हुन गई सरकारी सेवाप्रति नै विद्यास टुट्न सक्छ ।

सेवाग्राहीप्रति जिम्मेवार हुनुपर्ने कर्मचारी लामो समयसम्म विदा स्वीकृत नगराई कार्यालयमा हाजिर नभएको अवस्थामा त्यस्तो कर्मचारी उपर विभागीय कारबाही गर्ने व्यवस्था निजामती सेवा ऐन, २०४९ को दफा ६१ को उपदफा (१) को खाण्ड (छ) ले गरेको छ । यस कानूनी व्यवस्थालाई अझ कडाइका साथ लागू गर्ने विदा स्वीकृत नगराई लगातार नब्बे दिनसम्म आफ्नो कार्यालयमा अनुपस्थित रहने कर्मचारीलाई सेवावाट हटाउनु पर्ने, नहटाई हाजिर गराएमा त्यस्तो हाजिर गराउने पदाधिकारीलाई नै विभागीय कारबाही गर्नु पर्ने भन्ने सिद्धान्तलाई विधायिकाले अझ प्रभावकारी बनाउन नब्बे दिनमन्दा बढी लगातार विदा स्वीकृत नगराई कार्यालयमा अनुपस्थित हुने निजामती कर्मचारीलाई अधिकारप्राप्त अधिकारीले सेवावाट हटाउनुपर्ने व्यवस्था गरेको देखिन्छ । यस सम्बन्धमा यस अदालतवाट विभिन्न मुद्दाहरू (एकप्रसाद सिंखडा वि. नेपाल सरकार, कृषि तथा लहकारी मन्त्रालय पु.वे.न. ५६, २०६३, विष्णुप्रसाद तिवारी वि.सिंचाई विभाग पु.वे.न. ३, २०६२, टिकाराम सापकोटा वि. जिल्ला वन कार्यालय पु.वे.न. ३९, २०६८ समेत) मा विस्तृत व्याख्या र विवेचना गरिसकिएको छ । यस अवस्थामा पुनरावेदकलाई निजामती सेवा ऐन, २०४९ को दफा ६१ को उपदफा (१) को (छ) को आरोपमा ऐ. ऐनको दफा ६६ बमोजिम मनासिव कारण सहित कार्यालयमा उपस्थित हुन आउन पटक पटक सूचना दिइ पनि सूचना प्राप्त गर्ने तर त्यस्को जबाफ नदिई गैरजिम्मेवार तरिकाले ९० दिनमन्दा बढी कार्यालयमा अनुपस्थित भएको र हरप्रयास गर्दा पनि कार्यालयको सम्पर्कमा आउन नचोहेकोले निजामती सेवा ऐनको दफा ६७ बमोजिम लोक सेवा आयोगको परामर्श समेत प्राप्त गरी पुनरावेदक मिति २०७४। १०। १८ देखि विदा स्वीकृत नगराई ९० दिन भन्दा बढी अवधि कार्यरत अदालतमा अनुपस्थित रहेकोले सो अदालतवाट मनासिव कारण सहित उपस्थित हुन भनी पटक पटक पत्राचार भएकोमा निज उपस्थित नभएपछि मिति २०७५। ४। १९ को अन्नपूर्ण दैनिक पत्रिकामा निजको तीनपुस्ते र स्थायी ठेगाना समेत खुलाई सूचना प्रकाशित गर्दा समेत वेबास्ता गरी सो अदालतको सम्पर्कमा पनि नआएको, अनुपस्थित हुन परेको कारण बारे कुनै जानकारी गराएको अवस्था नभएपछि निजको घर ठेगानामा मिति २०७६। ३। १६ को निर्णय अनुसार ३०(तीस) दिने म्याद सूचना जारी गरी जानकारी दिएको पत्र निज स्वयंले बुझेको देखिएको । तर पुनरावेदक आफ्नो जिम्मेवारी प्रति उदासिन रही कर्तव्यवाट विचलित भई ९० दिन भन्दा बढी आफू कार्यरत अदालतमा अनुपस्थित भएको अवस्थामा निजामती सेवा ऐन, २०४९ को दफा ६१(१)(छ) मा भएको कानूनी व्यवस्था बमोजिम विदा स्वीकृत नगराई लगातार ९० दिन भन्दा बढी अवधि अनुपस्थित हुने कर्मचारीलाई गयल कट्टी गरी हाजिर गराउन सकिने छैन, हाजिर गराएमा त्यसरी हाजिर गराउने पदाधिकारीलाई विभागीय कारबाही हुनेछ र हाजिर गराएको कर्मचारीले खाएको तलब भत्ता समेत त्यसरी हाजिर गराउने पदाधिकारीवाट सरकारी बौकी सरह असुल उपर गरिनेछ भन्ने व्यवस्था समेतको आलोकमा पुनरावेदक ठगगुराम चौरीले निजामती सेवा ऐन, २०४९ को दफा ६१(१) को (छ) मा भएको व्यवस्था उल्लङ्घन गरी सो तथ्यलाई समेत स्वीकार गरि बसेको कार्यबाट ऐ.ऐनको दफा ५९(ख) को (१) बमोजिम भविष्यमा सरकारी सेवाको निमित्त अयोग्य नठहरने गरी अनुपस्थित रहेको ९० दिन पुगेको भोलीपल्ट अर्थात मिति २०७५। १। १९ बाट लागू हुने गरी सेवावाट हटाउने गरी मिति

२०७६।९।१८ मा पुनरावेदकलाई विभागीय सजाय दिने अधिकार प्राप्त अधिकारी दार्चुला जिल्ला अदालतका जिल्ला न्यायाधीशवाट भएको विभागीय सजायको निर्णय कानून सम्मत नै भएको देखिएकोले सदर हुने ठहर्छ । पुनरावेदकको पुनरावेदन जिकिर पुग्न सक्दैन ।

जहाँसम्म २४ वर्ष स्थायी सेवा गरे बापत प्राप्त हुन सक्ने सेवा सुविधाको विषयमा केही नबोली विभागीय सजायको निर्णय गरेको भन्ने पुनरावेदन जिकिर छ, त्यसमा पुनरावेदकले सम्बन्धित कार्यालयमा यस विषयको निवेदन लिई प्रवेश गरेको भन्ने मिसिलवाट देखिन आएन । कानून बमोजिम प्राप्त हुने सेवा सुविधाहरु माग गरेको अवस्थामा प्रचलित ऐन र नियमावलीले गरेको व्यवस्था बमोजिम त्यस्तो सेवा सुविधा प्राप्त हुन सक्ने नै हुँदा यस मुद्दामा सो बारेमा केही बोलीरहनु परेन । मुद्दाको दायरी लगत कट्टा गरी मिसिल अभिलेख शाखामा बुझाई दिनु ।

(कृष्ण प्रसाद पौडेस)

सदस्य

उक्त रायमा सहमत छौं ।

(रीता मैनाली)

सदस्य

(दिल्लीराज घिमिरे)

अध्यक्ष

इति सम्बत् २०७६ साल असार २८ गते रोज २ शुभम् ।